

COMENTARIS DEL DR. JAUME PI-SUNYER A LA CONFERÈNCIA DEL DR. THOMAS F. GLICK

Voldria dir des d'un bon principi que els meus comentaris seran més sobre anècdotes i records que no pas sobre la valuosa conferència del professor Glick. En primer lloc em complau molt, i complaurà tant Rossend Carrasco com a mi, que el primer nom citat en la conferència hagi estat el de Camil Soula, no solament per la seva obra meritòria com a fisiòleg, sinó perquè Soula, en els mesos inicials de l'any trenta-nou, fou potser el primer en el temps i també el primer en l'eficàcia a ajudar els catalans en general i els metges en particular, creant a Tolosa un refugi en el qual es reuniren en gran nombre, entre altres, Rossend Carrasco i el meu mestre, el professor Jesús M. Bellido.

El segon nom citat és el del professor Houssay. Com tots sabeu, Houssay aconseguí el Premi Nobel el 1947. Recordo que Puche m'explicava que trobant-se una vegada examinant un estudiant argentí, a Mèxic, féu a aquest una pregunta sobre les funcions de la hipòfisi, i l'alumne contestà: "Estoy muy satisfecho porque me pregunta Ud. por la glándula nacional", referint-se a les recerques d'Houssay.

En la visita de Cannon a Barcelona, amb la família, hi hagué, com diu el professor Glick, l'anada a Montserrat, que fou meravellosa, i també un altre bon moment davant les fonts luminoses de Montjuïc, que ara encara són espectaculars, però que en els anys 1929 i 1930 eren probablement úniques al món; allí, el professor Cannon, la senyora i llurs quatre filles s'assegueren sobre la barana i estigueren mitja hora contemplant, admirats, com la font canviava de color i de forma i l'aigua pujava i baixava.

Una bona part de la conferència, tan interessant, del professor Glick, s'ha referit a la cèlebre controvèrsia sobre l'adrenalina, i això passà fa seixanta anys; el tema era molt controvertit llavors, i ara és tan conegut que, en la premsa diària, en les converses, etc., la gent diu amb molta naturalitat: "Em sento l'adrenalina", "he tingut una descàrrega d'adrenalina". Cada vegada que hom té un esglai o passa alguna cosa grossa, hom parla de l'adrenalina.

Passem ara a comentar l'experiment essencial de Cannon i de Carras-

co. Com ha dit molt bé Glick, és simple i elegant. Jo el compararia amb altres experiments simples i elegants, tots ells resultat final d'una feina complicada i llarga, resumida en forma meravellosa, com és ara el de Loewi de la regulació química del ritme cardíac i el de Heymans de la pinçada de la caròtida. Tant Loewi com Heymans foren distingits, amb justícia, amb el Premi Nobel; això, dissortadament, no li esdevingué a Cannon. És una satisfacció per a tots nosaltres la part important de Carrasco en aquestes recerques, i, també, que avui ens acompanyi en recordar-les.

És igualment agradable la menció de Leandre Cervera, entre altres mèrits perquè Cervera fou membre de l'Institut d'Estudis Catalans en els moments que era una institució científica més o menys clandestina; i es bo de recordar-ho ara que podem celebrar, almenys en aquest moment, sessions públiques ben concorregudes, com la present. El treball d'Houssay i Cervera sobre l'adrenalina fou dut a terme a Buenos Aires i no pas a Barcelona, quan Cervera passà uns mesos a la capital argentina com a ajudant del meu pare, llavors invitat com a professor visitant.

Ha parlat el professor Glick de William James i de les bases fisiològiques de les emocions; naturalment, d'això fa molts anys i més recentment hem vist la recíproca, que són els efectes psico-somàtics. És dubtós que els fisiòlegs peninsulars donessin suport a Gley; si ho feren, fou per la influència de la seva personalitat simpàtica i brillant, però —com ha citat el mateix professor Glick— “cercar la definició més exacta no és negar una funció”, i allò que feren els nostres fisiòlegs fou oposar-se —i continuo citant Glick— “al uso aproximado y vago del concepto, cosa tan general”.

És cert que el grup barceloní no creia gaire en l'ús dels extrems glandulars, tan popularitzats en aquell moment; n'és prova clara el fet que l'eminent farmacòleg Dr. Bellido deia, en una explicació caricaturesca, que els extrems es preparaven posant la glàndula sobre una cadira de les que llavors en deiem “de reixeta”, amb els corresponents forats; el laboratorista s'hi asseia al damunt, i allò que en rajava era el que donaven en forma de gotes com a extret de tiroide, de ronyó, de pàncreas o del que fos. Una bona prova del fet que no creien gaire en aquest mètode. D'altra banda, tot això és depassat, els adrenèrgics posteriors a l'adrenalina han marcat clarament les diferents funcions, lligades amb l'acció del sistema simpàtic.

Un dels firmants del menú en el banquet que oferiren al professor Cannon a Madrid és el Dr. Oliver i Pascual, metge molt distingit de l'època, per al qual el Ministeri d'Instrucció Pública, sota Primo de Rivera, creà una càtedra de Patologia constitucional, com es portava llavors, a través de les idees procedents principalment d'Itàlia. Els oposi-

tors al règim, que eren molts, deien que aquesta era l'única mesura constitucional deguda al General Primo de Rivera.

Els actes commemoratius del vint-i-cinquè aniversari de la Societat de Biologia (actual Societat Catalana de Biologia) foren presidits per Juan Negrín, que era membre corresponent de la Societat des de la fundació el 1913. Negrín hagué de marxar ràpidament, abans que no s'acabés la sessió, i l'endemà passat ens assabentàrem que havia sortit a cuita-corrents per anar al front de Terol, on tingué lloc una de les més brillants operacions militars de l'exèrcit republicà; de manera que Negrín, en qüestió de vint-i-quatre hores, passà de la seva vocació inicial, relacionada amb la Societat de Biologia, a la seva vocació final de cap del Govern espanyol. Aquesta reunió, col·laboració o unificació entre els fisiòlegs de Barcelona i els de Madrid, fou, naturalment, reforçada amb el trasllat del Govern espanyol a Barcelona, amb el qual vingué Rafael Méndez (de qui parla Glick), subsecretari de Governació que després ha fet un treball molt brillant a Mèxic.

Finalment, el Dr. Glick menciona Izquierdo. Si podem estar tots agraïts a l'acció de Soula en els primers mesos que segueixen la desfeta, hem de dir això mateix d'Izquierdo, més tard, almenys per a alguns de nosaltres. Izquierdo té una altra relació indirecta amb nosaltres: en el seu llibre —tan interessant— sobre Harvey i el descobriment de la circulació de la sang, descriu amb una certa fredor l'obra de Miquel Servet, la qual, naturalment, no és comparable amb la de Harvey però té una importància notable. El professor Bellido traduí el llibre de Cannon "The Wisdom of the Body" al castellà, publicat a Mèxic amb el títol de "La Sabiduría del Cuerpo", amb una introducció del meu pare i una nota final de J.J. Izquierdo. Una altra mostra de les relacions entre el mestre de Harvard, Izquierdo i el grup català.

Finalment, en parlar Glick de l'internacionalisme, m'agrada de recordar un amic molt estimat, que ve a ésser la tercera generació dels Cannon, el professor xilè Joaquín Luco, una de les personalitats més distingides de la neurofisiologia, col·laborador d'Arturo Rosenblueth, seguidor de Cannon durant molts anys. Luco, que avençà en el seu treball experimental a Harvard, ha guanyat el Premi Nacional de Ciències i moltes altres distincions.

En la secció final de la seva presentació, tan interessant, Glick recorda l'acció de Cannon com a amic de la democràcia espanyola en els anys difícils de la guerra, i la seva ajuda material als serveis mèdics, quan tantes coses ens faltaven. Com a mostra d'agraïment i contribució al coneixement de l'obra científica i humana de Cannon, el Comissariat de Propaganda de la Generalitat m'encarregà un llibret informatiu. Escrit de memòria, sense cap document a mà, part a Solsona i part a Montserrat, l'hospital militar més gran de la República, vaig lliurar-ne l'original a

l'amic Miravittles —amb un altre estudi portat a la Direcció de la Sanitat Militar— els últims dies de gener del 1939. M'advertiren de tornar de seguida a Montserrat, ja que l'endemà havia de començar l'evacuació, principi del meu camí cap al Coll d'Ares i el pas de França. Probablement mai no ha llegit ningú aquests treballs; jo no en vaig guardar còpia. Tot el contrari d'un *best seller*.

Aquests són els meus comentaris, improvisats; com deia en començar, no guarden gaire relació amb la dissertació del professor Glick, en la qual hem après tantes coses i reviscut tants records. Les memòries personals hi afegeixen algunes impressions d'ambient. Si esperava amb gust de sentir Glick, ara sé que l'esperança era ben justificada i vull donar-li novament les gràcies per tot el que hem guanyat en aquesta sessió commemorativa de la fundació de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques.